

Nytt fra Arbeidstilsynets sykdoms- og skaderegister

Nr. 1 2017



Arbeidstilsynet
Faktaark

I løpet av de siste årene har rapporteringen av vold og trusler i arbeidslivet i Norge økt. Tall fra *Faktabok om arbeidsmiljø og helse* viser at totalt 7,5 prosent av yrkesaktive i Norge, dvs. ca. 203 000 arbeidstakere, oppgir at de har vært utsatt for vold eller trusler om vold på jobb det siste året (Aagestad et al., 2015).

Definisjon og avgrensning

Vold og trusler er hendelser hvor arbeidstakere blir fysisk eller verbalt angrepet i situasjoner som har forbindelse med deres arbeid og som innebærer en åpenlys eller antydning trussel mot deres sikkerhet, helse eller velvære (Arbeidstilsynet, 2016).

Vold og trusler kan dreie seg om:

- **Fysisk vold:** som primært gir skade på kroppen, kan også føre til psykiske skader.
- **Psykisk vold:** trusler og truende atferd som kan uttrykkes både verbalt, gjennom kroppsspråk og ved skade på materiell.
- **Seksuell vold:** som kan gi fysiske og psykiske skader.

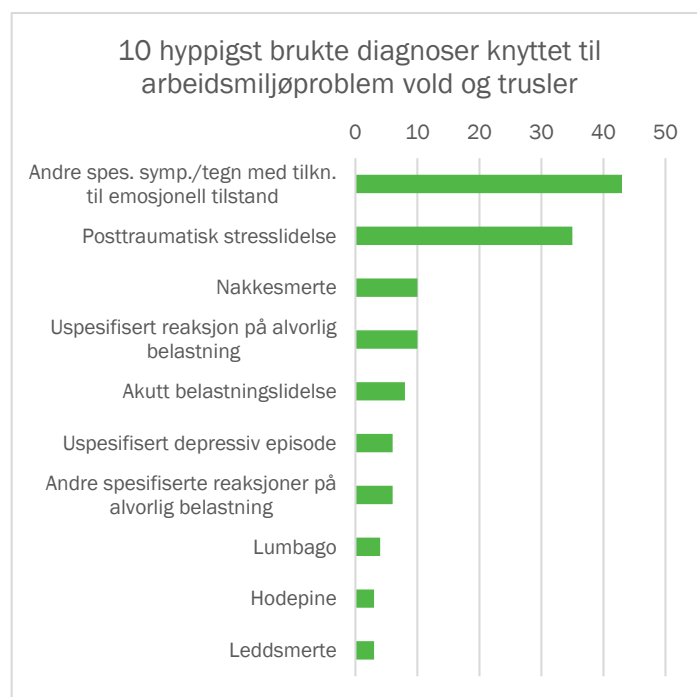
Arbeidstilsynet skiller mellom to hovedtyper vold og trusler. *Relasjonell vold og relasjonelle trusler* oppstår i situasjoner der utøveren bevisst går inn for å ramme den andre parten i den yrkesmessige relasjonen. *Instrumentell vold og instrumentelle trusler* oppstår i situasjoner der den som utøver vold eller fremsetter trusler gjør det for å oppnå fordeler eller verdier (som f.eks. ransutbytte).

Meldinger knyttet til vold og trusler

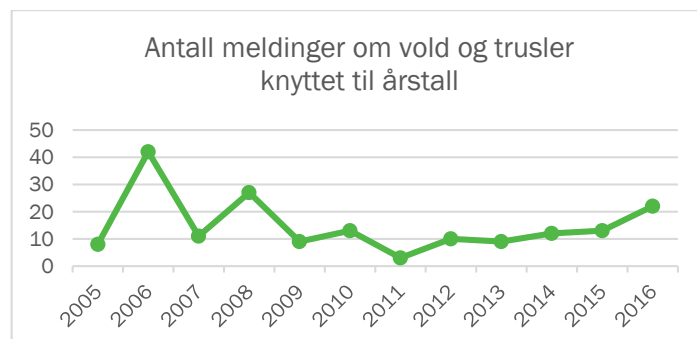
Arbeidstilsynet har registrert i alt 179 meldinger knyttet til vold og trusler i *Register for arbeidsrelatert sykdom* (RAS) i årene 2005-2016. Når det gjelder næring er flest meldinger innsendt fra virksomheter innen *Helse og Sosial* med totalt 76 meldinger. 30 meldinger er *tilknyttet offentlig administrasjon og forsvar og trygdeordninger i offentlig forvaltning*, noe som for eksempel kan gjelde NAV-kontor. 19 meldinger angår finansierings- og forsikringsvirksomhet og 14 meldinger gjelder transport og lagring.

De fleste diagnosene knyttet til dette arbeidsmiljøproblemet har fått diagnosen *andre spes. symp./tegn med tilknytning til*

emosjonell tilstand. 43 meldinger har denne diagnosen, 35 meldinger er knyttet til diagnosen *posttraumatisk stresslidelse*. 10 meldinger angår *nakkesmerte* og også *uspesifisert reaksjon på alvorlig belastning*.



10 hyppigst brukte diagnoser knyttet til arbeidsmiljøproblem vold og trusler (Kilde: RAS)



Oversikt over antall meldinger om vold og trusler og hvilke år de ble innsendt. Halvparten av meldingene i 2006 er knyttet opp mot ett bestemt tilfelle. (Kilde: RAS)

121 meldinger angår kvinner mens 58 meldinger angår menn. Registeret for arbeidsrelatert sykdom mottok flest

meldinger om vold og trusler i 2006, da ble det innsendt 42 meldinger. I 2016 er det så langt registrert 22 meldinger knyttet til dette temaet.

Rapport om vold og trusler

I 2016 ga Arbeidstilsynet ut en rapport som presenterte en oversikt over de volds- og trusselrelaterte hendelsene som er meldt inn til Arbeidstilsynet de siste årene. I en gjennomgang i Arbeidstilsynets registre av arbeidsskader og arbeidsskadedødsfall ser man at det er en økning i antall meldte hendelser knyttet til vold og trusler og i antall registrerte dødsfall og personskader som følge av vold. Det er en fordobling i antall meldte hendelser knyttet til påført voldsskade i perioden 2011–2014, mens det i perioden 2000–2014 ble registrert 32 dødsfall forårsaket av voldsskade på jobb i totalt 17 ulike hendelser. Ser man bort fra terrorhandlinger dør i gjennomsnitt én arbeidstaker hvert år som følge av påført vold.

Næringer som skiller seg ut med høyere forekomst av vold og trusler er særlig *helse og sosial og offentlig administrasjon*. Dødsfall som følge av påført voldsskade har skjedd i *overnatting og servering, offentlig administrasjon, helse og sosial, transport og undervisning*. I disse næringene finnes det arbeidstakere som utfører arbeid som innebærer en stor grad av samhandling med andre mennesker. I de fleste av disse dødsfallene er det en kjent tredjeperson som har forårsaket dødsfall eller personskade. Tredjepersoner kan for eksempel være brukere, elever, innsatte, klienter, kunder eller pasienter. Det er en overvekt av disse voldsskadene som kom som følge av uoverensstemmelser som hadde ekskalert. Disse er altså eksempler på relasjonell vold, unntaket er terrorangrepene og ran som heller karakteriseres som instrumentell vold.

De fleste voldshandlingene ble utført med slag og spark og uten bruk av våpen, men hendelsene som involverer dødsfall inkluderer oftere bruk av våpen. I voldshendelser som ikke medførte dødsfall har over fire av ti fått skader i hoderegionen.

Forebygging av vold og trusler på jobb

Det økende omfanget av rapportert vold og trusler i arbeidslivet viser at fokuset på å forebygge dette må intensiveres, særlig i næringer der arbeidstakere er ekstra utsatt (Arbeidstilsynet, 2016). Det er viktig at alle virksomheter kartlegger potensielle farer i arbeidet og eventuell risiko for vold og trusler. Denne kartleggingen bør inneholde:

- Fokus på organisatoriske arbeidsbetingelser og hvordan arbeidet er tilrettelagt (f.eks. alenearbeid, natt/kveldsarbeid etc.)
- Fysisk utforming av arbeidsplassen (f.eks. rømningsvei, innsyn, alarmsystemer)
- Kultur og normer på arbeidsplassen (f.eks. hva aksepteres som en «naturlig» del av arbeidet)

I en slik kartlegging bør arbeidstakere, eventuelt via verneombud og bedriftshelsetjenesten for virksomheter som er tilknyttet dette, involveres. Hvis arbeidstakere blir utsatt for vold og trusler, er det viktig å finne ut hva som skjedde og hvordan det kunne skje. Rapportering og registrering er viktig for å synliggjøre problemet og omfanget, slik at det kan settes i verk forebyggende tiltak på den enkelte arbeidsplass.

Ny utgave av legers meldeskjema om arbeidsrelatert sykdom eller skade

Det nye skjemaet presiserer nødvendigheten av å kreve pasientens samtykke for å kunne melde arbeidsrelatert skade til Arbeidstilsynet. Melding om arbeidsrelatert skade er ikke meldepliktig etter arbeidsmiljøloven. Leger kan derfor bare sende inn melding om skade dersom pasienten gir sitt samtykke.

Du kan bestille eller laste ned det nye skjemaet her:

<http://www.arbeidstilsynet.no/154/>

Kilder

Arbeidstilsynet (2016) *Dødsfall og personskader som følge av vold og trusler i norsk landbasert arbeidsliv*. Trondheim: Direktoratet for Arbeidstilsynet.
Aagestad C et al. (2015). *Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2015*. STAMI-rapport/- nr 3, Oslo: Statens arbeidsmiljøinstitutt, 2015

Bakgrunn for registeret om arbeidsrelatert sykdom

Registrering av arbeidsrelaterte sykdommer ble startet av Arbeidstilsynet allerede i 1920 årene. Siden 1977 har Registeret for arbeidsrelaterte sykdommer (RAS) vært hjemlet i Arbeidsmiljøloven. Dagens § 5-3 sier at «enhver lege som igjennom sitt arbeid får kunnskap om en arbeidstaker som lider av yrkessykdom som er likestilt med yrkesskade etter folketrygdens § 13-4, eller annen sykdom som legen antar skyldes arbeidstakerens arbeidssituasjon, skal gi skriftlig melding om dette til Arbeidstilsynet». Legene melder tilfellene på Arbeidstilsynets skjema 154 b/c.

Bakgrunn for registrering av arbeidsskader og arbeidsskadedødsfall

Arbeidsgiver har etter Arbeidsmiljøloven § 5-2 plikt til å varsle Arbeidstilsynet og nærmeste politimyndighet når det skjer en alvorlig ulykke. Dette gjelder arbeidsskadedødsfall og ulykker som har ført til alvorlig skade. Varslingen skal skje så snart som mulig etter at ulykken har skjedd, slik at Arbeidstilsynet og politimyndighetene skal kunne undersøke forholdene rundt hendelsen. Med «alvorlig skade» menes enhver skade, fysisk eller psykisk, som medfører varig eller lengre tids arbeidsudyktighet. Arbeidstilsynet har siden 01januar 2011 hatt et eget register hvor varslene og opplysninger fra tilsyn og kartlegging blir registrert.

